LASTE- JA NOORTEHARTA TÖÖRÜHM V TÖÖTUBA

STRATEON

Haridus- ja Teadusministeerium

TÄNA

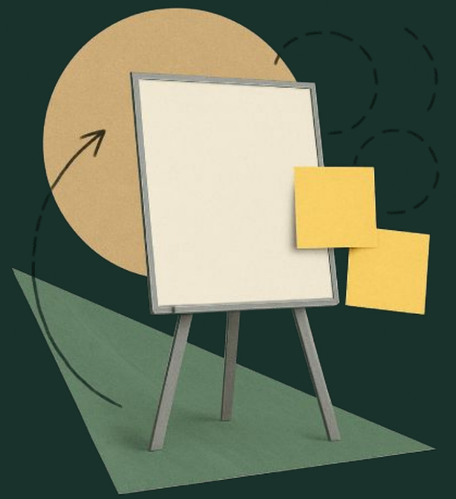
10.30 HARTA PÕHIDOKUMENDI LOOGIKA JA TÄIENDUSED

11.30 KINNITAMISE JA LIITUMISE SAMMUD

12.30 LÕUNAPAUS

13.15 RAKENDUSKAVA GRUPIARUTELUD

16.00 LÕPP

PÕHIDOKUMENT

HARTA LOOGIKA

- **Põhidokument** on kokkulepe.
- **Lisad** on selgitused ja täpsustav materjal rakendamise tööriistade koostamiseks.
- **Rakendamise tööriistad** viivad põhimõtted igapäevatöösse. Siia kuuluvad näiteks digitaalne töövahend (tegin tehisaru abil ka prototüübi), rollipõhine lisa jm tööriistad, mida ette näeme. Nende abil saab iga töötaja ja meeskond hartat rakendada.
- **Rakenduskava** ütleb, kes mida teeb, millal, et harta põhimõtteid ühiskonnas ja valdkondades jõustada.

MINISTRI TAGASISIDE: MIS MUUTUS

- Kompaktne versioon põhimõtetest
- Laste ja noorte kohustuste olulisus
- Põhimõtete teemade täiendus

KES OSALESID JA MIDA TESTISIME

- 23.10.2026, kaks veebiarutelu
- 1. grupp (6): lastekaitsetöötaja, KOV noorte heaolu spetsialist, noorsootöö juht, aineõpetaja, huvikooli muusikaõpetaja, ujumistreener
- 2. grupp (2): muuseumivaldkonna katusorganisatsiooni juht, klassiõpetaja
- Testisime põhidokumendi arusaadavust, töövahendit, rollipõhist lisa ja tööriistu

FOOKUSGRUPI JÄRELDUSED

- Kokkulepetega ollakse nõus ja sõnastus on selge, kuid sageli kõlas „reaalsus on teine“
- Harta väärtus oleneb rakendamise juhistest ja ühiskondlikku kokkuleppe tajust.
- Harta roll vajab selgitamist: kuidas see erineb seadustest ja lapse õiguste konventsioonist?
- Lisaväärtus: tunnustatud alus, millele võrgustikus ja koostöös viidata
- Harta on õpetajatele ja treeneritele lihtsamini hoomatav kui seadused

ROLLIPÕHINE VARIANT

- 1. fookusgrupp eelistas kompaktset ja universaalset hartat
- 2. fookusgrupis tõi rollipõhine vaade esile juhi ja otsustaja eeldused
- Ettepanek: põhidokument jääb kompaktseks, rollipõhine sisu läheb enesehindamise tööriista
- Kas olete nõus?

MIS LISANDUS FOOKUSGRUPPIDE PÕHJAL

- 5.1, 5.2 ja 9.5: kaasamine ja valikud vastavalt vanusele ja küpsusele
- 8.6: tunnete märkamine, nimetamine ja nendega toimetulek
- 9.6: igal lapsel ja noorel võimalus kogeda kultuuri ja osaleda kultuurielus
- 11.1: lapsevanema teadmine oma lapsest, eriti erivajadusega lapse korral
- Eesmärk: harta kirjeldab kokkulepitud sihti, mitte praegust olukorda

KINNITAMINE

TÖÖRÜHMA ETTEPANEKU KINNITAMINE

- **Täna**: kinnitame põhidokumendi loogika
- **11.11 - 4.12** Töörühma organisatsioonid koguvad tagasisidet: mida on vaja muuta, lisada, maha võtta, et oleksime harta kokkulepete ettepanekuga organisatsioonina nõus? Ettepanekute lisamine ühisesse dokumenti.
- **7.12 - 11.12 -** Vormi kaudu ametlik nõusoleku andmine ettepanekule

AMETLIK KINNITAMINE 2027

- **Jaanuar–märts 2027: avalik kaasamine.**
  - Harta ettepanek avatakse laiemaks tagasisidestamiseks. Valdkondadel on võimalus töörühma ettepanekuid täiendada.
  - HTM edastab ametlikud kutsed organisatsioonidele harta ühiskondliku kokkuleppe kogukonnaga liitumiseks.
  - Algab harta põhimõtete kommunikatsioon.
- **Kevad 2027: harta kokkuleppe loomine**
  - **Harta kogukonna formaliseerimine.** Harta kogukond otsustab täiendused.
  - **Harta kokkuleppe sõlmimise sündmus.** Hartat tutvustatakse avalikult.
- **2027. aasta teine pool:** esimesed tööriistad.

ARUTELU

KUIDAS OTSUSTAME?

- Harta on ühiskondlik kokkulepe: sinna lähevad põhimõtted, millega kõik on nõus
- Kas üks „ei“ viib põhimõtte või kokkuleppe hartast välja?
- Või on vaja mitut „ei“-d? Kui mitut?
- Millist tuge on vaja organisatsioonis tagasisidestamiseks?

Jäime ikka konsensuseni - iga lõplik ei organisatsiooni poolt võtab konkreetse põhimõtte hartast maha.

GRUPIARUTELUD

GRUPIARUTELUD 13.15–15.15

- Harta kogukonnaga liitumise lubadused ja liikmete profiilid
- Rakendamise tööriistade prioritiseerimine
- Kommunikatsiooni sihtrühmad ja tegevused
- Poliitikasse sidumise variandid

HARTA KOGUKONNAGA LIITUMISE LUBADUSED & LIIKMED

Roheline - mõjus ja kriitiline
Kollane - mõjus, kuid mittekriitiline
Punane - pole vajalik
X - märgi rist, kui ei oska hinnangut anda

A

Hinnake grupis, kas need lubadused, mida organisatsioon võtaks harta kogukonnaga liitumiseks on mõistlikud ning piisavad. Kleepige iga tööriista juurde vastavat värvi mummu ja lisage lühike põhjendus. Põhidokument ja kommenteeritud versioon valmivad 2026 ega ole hindamisel.

Harta kogukonna liikmed lubavad:	**Hinnang – kleebi mummu siia!**	**Kommentaarid – miks? Kui oluline see tingimus kogukonnas olemiseks on?**
lähtuda harta põhimõtetest oma otsustes ja tegevuses ning edendada neid järjepidevalt;		
tutvustada harta põhimõtteid oma liikmetele, töötajatele ja sihtrühmadele;		
toetada teisi harta kogukonna organisatsioone harta põhimõtete rakendamisel ja anda põhimõtetele oma valdkonnas kõlajõudu;		
osaleda harta uuendamises;		
reageerida, kui nad märkavad oma valdkonnas praktikat, mis on harta põhimõtetega vastuolus;		
anda kord aastas tagasisidet selle kohta, kuidas harta rakendamine on organisatsioonis edenenud (arengu- või tegevuskava raames);		
Siia saad soovi korral lisada lubadusi!		

Kriitilisemad arutelukohad:

- Kuidas kogukond reageerib kui mõni kogukonnaliige läheb vastu harta väärtustele?
- Kuidas saab organisatsioon harta põhimõtteid enda tegevuses rakendada?
- Kuidas seiret teha sedasi, et see ei oleks liiga suur koormus?

B

Selleks, et harta väärtused saaksid terviklikult ja jätkusuutlikult rakendatud, oleme markeerinud erinevad organisatsioonitüübid. Arutage grupis, kas need katavad kõik vajalikud osapooled, et saavutaksime valdkondade ülese kokkuleppe.

Organisatsioonitüüp
Laste ja noorte esindus- ja huvikaitseorganisatsioonid (nt noorteühendused, õpilasesindused, lastevanemate ja puuetega inimeste organisatsioonid)
Valdkondade võrgustikud ja katusorganisatsioonid (liit, koda, ühendus jne)
Avaliku sektori otsustajad ja rakendajad (ministeeriumid, ametid, kohalikud omavalitsused)
Õiguste ja eetika edendajad (nt Õiguskantsleri Kantselei, Eesti Inimõiguste Keskus, TÜ eetikakeskus)
Teadmus- ja arenduspartnerid (nt Arenguseire Keskus, ülikoolid)
Siia saad soovi korral lisada organisatsioonitüüpe!

RAKENDAMISE TÖÖRIISTAD

Hinnake grupis, milliseid tööriistu on harta rakendamiseks vaja ja millega alustada 2027. aastal. Kleepige iga tööriista juurde vastavat värvi mummu ja lisage lühike põhjendus.
Põhidokument ja kommenteeritud versioon valmivad 2026 ega ole hindamisel.

Roheline - mõjus ja kriitiline, et harta mõju omaks
Kollane - mõjus, kuid mittekriitiline harta mõju omamiseks
Punane - pole vajalik
X - märgi rist, kui ei oska hinnangut anda

Tööriist või tegevus	Kellele	Hinnang – kleebi mummu siia!	Kommentaarid – miks? Millal alustada?
Rollipõhised harta lisad Harta põhimõtted töötaja, juhi, otsustaja ja lapsevanema vaates. Alusena harta esialgne eelnõu.	kõik		
Veebipõhine töövahend Juhiste pesa kommenteeritud versiooni põhjal: põhimõtted, näiteolukorrad ja juhendmaterjalid ühes kohas.	töötaja, meeskond, asutus		
Enesehindamise küsimustik Töötaja või meeskond hindab, kuidas tema tegevus vastab harta põhimõtetele.	töötaja, meeskond		
Asutuse hindamistööriist Asutus hindab oma töökorraldust, reegleid ja juhtimisotsuseid harta põhimõtete vaates.	asutus		
Poliitikate kujundamise ja mõjuhindamise kontrollküsimused Küsimused, millega otsustaja hindab poliitika, strateegia või meetme mõju lastele ja noortele.	otsustajad		
Meeskonnaarutelude ja väärtusarutelude juhend Juhend, kuidas meeskonnas põhimõtte ümber ühist arusaama luua ja keerulisi olukordi arutada.	meeskond, asutus		
Huvikaitse juhend Juhend noortevolikogudele, õpilasesindustele ja noorteühendustele, kuidas hartale toetudes laste ja noorte eest seista.	noored ja nende esindusorganisatsioonid		
Valdkonna hindamine Katusorganisatsioon hindab, kuidas harta põhimõtted tema valdkonnas toimivad.	katusorganisatsioonid		
Nõustamine harta alusel Asutused ja katusorganisatsioonid saavad nõu harta rakendamiseks ja keeruliste olukordade lahendamiseks.	asutused, katusorganisatsioonid		
AI-põhine tugi juhiste pesas Tehisaru abiline aitab töötajal leida olukorrale sobivad põhimõtted ja juhised.	töötaja		
Harta märgis Tunnustus asutusele, kes rakendab harta põhimõtteid. Eeldab laste ja noorte hinnangut.	asutus		

TAGASISIDE JA SEIRE

Hinnake grupis, milliseid tagasiside- ja seiretegevusi on vaja, et näha harta rakendamise edenemist. Harta ei ole siduv, seega ei saa seire tugineda sanktsioonidele. Kleepige iga tegevuse juurde vastavat värvi mummu ja lisage lühike põhjendus.

Roheline - mõjus ja kriitiline
Kollane - mõjus, kuid mittekriitiline
Punane - pole vajalik
X - märgi rist, kui ei oska hinnangut anda

Tööriist või tegevus	**Kellele**	**Hinnang – kleebi mummu siia!**	**Kommentaarid – miks? Millal alustada?**
Dialoog vastuolulise praktika korral Organisatsioon algatab asjaosalisega dialoogi. Keerulistes juhtumites saab küsida harta kogu tähelepanu.	liitunud organisatsioonid, harta kogu		
Liitujate iga-aastane enesehinnang Lühike tagasiside, mida on harta rakendamiseks tehtud ja kus on kitsaskohad.	liitunud organisatsioonid		
Laste ja noorte tagasiside Noortevolikogud, õpilasesindused ja noorteühendused annavad perioodiliselt tagasisidet, kas harta põhimõtted on nende elus tunda.	lapsed ja noored ning nende esindusorganisatsioonid		
Variraportid Vabaühendused, sh noorteühendused, koostavad sõltumatu ülevaate harta rakendamisest. Mõjub ainult siis, kui omanik ja ministeeriumid on valmis seda arutama.	vabaühendused		
Harta kogu aastakoosolek Kogu arutab tagasiside, heade näidete ja kitsaskohtade kokkuvõtet ning otsustab vajadusel muudatused hartas või rakenduskavas.	harta kogu		
Teadmuspõhine hindamine Teadmus- ja arenduspartnerid hindavad perioodiliselt harta mõju, näiteks uuringute ja heaolu andmete põhjal.	teadmus- ja arenduspartnerid		

Arutage ka: Kes aitab lahendada valdkondadeüleseid eriarvamusi, kui küsimus ei puuduta otseselt laste õigusi? Kas vastuolulisest praktikast teavitamiseks on vaja eraldi kanalit?

POLIITIKASSE SIDUMISE VARIANDID

Hinnake grupis iga variandi realistlikkust (kas see on lähiaastatel teostatav) ja mõjusust (kas see aitab hartat ministeeriumide töös päriselt rakendada). Kleepige mõlemasse hinnanguveergu vastavat värvi mummu ja lisage põhjendus.

Roheline - kõrge
Kollane - keskmine
Punane - madal
X - märgi rist, kui ei oska hinnangut anda

Variant ja mida see annab	Mida see nõuab	Realistlikkus – kleebi mummu	Mõjusus – kleebi mummu	Kommentaarid
Harta seoste kaart Ministeeriumide ja organisatsioonide tegevused, programmid ja mõõdikud seotakse harta põhimõtetega. Omanik näeb, kes mida teeb ja kus on lüngad.	Esmast kaardistust ja iga-aastast uuendamist.			
Harta arengukavade juhtkomisjonide päevakorras Arengukavade tegevusi hinnatakse regulaarselt ka harta vaates.	Kokkulepet asjaomaste arengukavade juhtidega.			
Harta põhimõtted ministeeriumide programmides Seos on igapäevatööle lähemal kui arengukavas ja uueneb igal aastal.	Iga-aastast tähelepanu programmide koostamisel.			
Harta osa mõjuhindamise raamistikus Laste ja noorte mõjud tulevad otsuste ettevalmistamisel süsteemselt arvesse.	Kokkulepet Justiits- ja Digiministeeriumiga (HÕNTE) ja juhendit ametnikele.			
Riigikogu toetusrühm laste ja noorte teemal Parlamendi tähelepanu püsib üle valimistsüklite.	Toetusrühma olemasolu või loomist ning harta tutvustamist uuele koosseisule.			
Ministrite iga-aastased ülevaated Riigikogule Harta on regulaarselt nähtav.	Seotud ministrite valmisolekut hartat mainida.			
Maakondlikud arengukeskused harta tutvustajatena Harta jõuab KOVide lastekaitse-, haridus- ja noorsootöötajateni ning maakondlikesse tervise- ja heaoluprofiilidesse.	Koostöökokkulepet arengukeskustega.			
Harta kui alus tulevastele õigusaktidele Harta kokkulepetele saab tugineda seaduste väljatöötamisel. Pikemas plaanis võib mõni põhimõte muutuda kohustuslikuks, nagu juhtus kaasamise hea tavaga.	Poliitilist otsust iga juhtumi puhul eraldi.			
Ministeeriumide noortenõukogude ülesanne Ministeeriumide noortenõukogud saavad ülesande jälgida, kas ministeeriumi otsused järgivad harta põhimõtteid.	Ministeeriumide otsust ja noortenõukogude valmisolekut.			

PERSOONADE LOOMINE

Rakendamise tööriistad jõuavad eelkõige nendeni, kes tahavad oma töös paremaks saada. Kommunikatsioon peab põhimõtteid tutvustama neile, kelle valikud mõjutavad laste elu, kuid kes harta teemadest veel ei hooli. Persoona aitab näha teemat nende silmade läbi. Kommunikeerime põhimõtteid, mitte hartat ennast.

Ülesanne

1. Valige grupis üks inimene, kelle valikud mõjutavad laste ja noorte elu, kuid keda harta teemad praegu ei kõneta. Andke talle nimi ja nägu.
2. Täitke persoona kaart. Mõelge konkreetsele inimesele, mitte rühmale, ja kirjutage tema sõnadega.
3. Tutvustage persoonat teistele gruppidele kahe minutiga: kes ta on ja mis paneks teda muutma?
4. Valige ühiselt 2–3 persoonat, kellega järgmisel lehel edasi minna.

Persoonade ideid

lapsevanem, kellele on esikohal lapse saavutused
tulemustele keskenduv treener
õpetaja, kes peab hartat järjekordseks nõudeks
huvikooli juht, kes muretseb eelarve pärast
KOV abivallavanem, kes otsustab KOV hariduskorralduse üle
noor, kes ei tea, et tal on õigus kaasa rääkida

KES TA ON?
Roll, töö või elukorraldus. Kuidas ta lastega kokku puutub?

TEMA PÄEV
Mis teda igapäevaselt koormab? Mille all ta on surve all?

MIS ON TALLE OLULINE?
Mida ta lapse või noore puhul väärtustab? Mida ta peab heaks tulemuseks?

MIDA TA PRAEGU ÜTLEB?
Kirjutage üks tüüpiline lause tema suust: „…“

PORTREE
Nimi, vanus, elukoht.

MIS TEDA TAKISTAB?
Miks ta põhimõtteid praegu ei järgi? Millised on tema vastuväited?

KUST TA INFOT SAAB?
Milliseid kanaleid ta kasutab? Keda ta usaldab ja kuulab?

KOHTUMISHETK
Millises olukorras puutub ta kokku harta põhimõttega, nt võistlusel, lastevanemate koosolekul või eelarve koostamisel?

MIS PANEKS TEDA MUUTMA?
Mida ta peaks teadma, tundma või kogema? Mida ta sellest võidab?

SÕNUM JA TEGEVUSED

Kandke tabelisse 2–3 valitud persoonat ja mõelge, kuidas neid kõnetada.

Persoona	Peamine vastuväide, millele sõnum peab vastama	Milline põhimõte vajab tema puhul enim tähelepanu?	Mis teda kõnetab? Sõnum	Kes on talle usaldusväärne sõnumitooja? Mis kanal?	Esimene tegevus 2027
1.					
2.					
3.					

Kommunikatsioonitegevus	Hinnang – kleebi mummu	Kommentaarid
Liitumissündmus – Avaliku kaasamise lõpus kirjutavad liitujad hartale ühiselt alla.		
Teema-aastad või teemaperioodid – Igal aastal tõstetakse esile üks-kaks põhimõtet ja organisatsioonid kavandavad tegevused selle ümber.		
Kõneisik ja harta saadikud – Esinevad avalikult ja annavad põhimõtetele näo.		
Arvamuslood valdkonna kanalites – Liitunud organisatsioonid kirjutavad oma valdkonna vaatest kodulehtedel, uudiskirjades ja väljaannetes.		
Heade näidete jagamine – Lood sellest, kuidas organisatsioonid on põhimõtteid rakendanud.		
Teavitus lastele ja noortele – Noorte kanalites, noorteühenduste kaudu ja lapse keeles versiooniga.		
Põhimõtete omanikud – Iga põhimõtte edendamise eest seisab peamiselt mõni organisatsioon.		
Lisage puuduv tegevus:		

Roheline – mõjus ja kriitiline · Kollane – mõjus, kuid mittekriitiline · Punane – pole vajalik · X – ei oska hinnata

LÕPURING

- Mida saan mina ja mu organisatsioon esimesena teha, et panustada harta mõjusse?
- Mis võib nüüd edasi harta kiiva keerata?
- Mis võib nüüd edasi hartale suure jõu anda?

AITÄH

STRATEON

ÜHISKONDLIKU MÕJU KONSULTATSIOON